

ابعاد حقوقی توافق هسته‌ای وین (برجام)

مؤلفان:

دکتر مسعود تقی زاده انصاری
عضو هیئت علمی دانشگاه (آراد تهران شمال)
(وکیل داد و ستی)

سهیلا محمدی
کارشناس ارشد حقوق بین الملل

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	: محمدی، سهیلا
عنوان و نام پدیدآور	: ابعاد حقوقی توافق هسته‌ای وین (برجام) / نویسنده سهیلا محمدی، مصطفی تقی‌زاده‌انصاری .
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۶ .
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۸۳۶-۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: برنامه جامع اقدام مشترک، ۲۰۱۵م. ۱۴ ژوئیه
موضوع	: Joint Comprehensive Plan of Action, 2015 July 14
موضوع	: سلاح‌های هسته‌ای (حقوق بین‌الملل)
موضوع	: (Nuclear weapons (International law
موضوع	: انرژی اتمی -- ایران
موضوع	: Nuclear energy -- Iran
سناسه افزوده	: تقی‌زاده انصاری، مصطفی،
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ الف۲م/۵۶۷۵ KZ
رده بندی دیویی	: ۳۲۷/۱۷۴۷۰۹۵۵
شماره کتابشناسی	: ۴۸۰۱۲۴۷
هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است. موارد تلف ۱۰ به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرماید.	

ابعاد حقوقی توافق هسته‌ای وین (برجام)

مؤلفان: دکتر مصطفی تقی‌زاده انصاری / سهیلا محمدی

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۶ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصراً مجد است.

دفتر مرکزی مجد:

تهران، میدان انقلاب تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷ طبقه پنجم

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ ۶۶۴۱۲۰۷۸ ۶۹۱۰۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۸۳۶-۸

ISBN: 978-600-193-836-8

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹ تلفن: ۶۶۴۸۶۱۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸
فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می‌شود.

فهرست مطالب

۷	پیش گفتار
۹	مقدمه
۱۳	فصل اول: تاریخچه موضوع
۱۳	بخش اول: فعالیت‌های هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران قبل از انقلاب اسلامی
۱۸	بخش دوم: فعالیت‌های هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی
۲۹	بخش سوم: برنامه جامع اقدام مشترک
۳۱	فصل دوم: ماهیت حقوقی برجام
۳۱	مقدمه
۳۲	بخش اول: ماهیت حقوقی برجام از منظر حقوق بین‌الملل
۳۲	گفتار اول: توافق بین‌المللی
۳۴	گفتار دوم: قطعنامه
۴۱	بخش دوم: برجام در حقوق داخلی ایران
۴۱	گفتار اول: موافقت‌نامه‌ها در حقوق اساسی
۴۲	گفتار دوم: تحلیل حقوقی نظارت مجلس بر برجام
۴۵	بخش سوم: برجام در حقوق داخلی آمریکا
۵۱	بخش چهارم: رابطه قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت با برجام
۵۲	گفتار اول: فرضیه اول
۵۳	گفتار دوم: فرضیه دوم
۵۵	فصل سوم: تعهدات ایران و گروه ۵+۱ در قالب برجام
۵۵	مقدمه
۵۹	بخش اول: تعهدات جمهوری اسلامی ایران
۵۹	گفتار اول: تعهدات جمهوری اسلامی ایران تا روز اجرا
۶۱	گفتار دوم: تعهدات جمهوری اسلامی ایران در روز انتقالی
۶۳	بخش دوم: تعهدات ایالات متحده آمریکا
۶۳	گفتار اول: سیر تاریخی تحریم‌های ایالات متحده آمریکا علیه ایران
۶۶	گفتار دوم: مهمترین قوانین تحریمی آمریکا علیه ایران
۶۹	گفتار سوم: رفع تحریم‌های آمریکا
۷۳	بخش سوم: تعهدات اتحادیه اروپا

۷۴	گفتار اول: رفع تحریم‌های اتحادیه اروپا در روز اجرا
۷۷	گفتار دوم: رفع تحریم‌های اتحادیه اروپا در روز انتقالی (۸ سال بعد)
۷۹	بخش چهارم: چند مسئله
۷۹	گفتار اول: مسئله سوئیت
۸۳	گفتار دوم: تحریم آمریکایی‌ها
۸۵	فصل چهارم: مکانیسم حل و فصل اختلافات در برجام
۸۵	بخش اول: کمیسیون مشترک
۸۸	گفتار اول: نظارت‌های استصوابی کمیسیون
۸۸	گفتار دوم: نظارت‌های اطلاعاتی کمیسیون مشترک
۸۹	گفتار سوم: نحوه رأی‌گیری و جلسات کمیسیون مشترک
۹۰	گفتار چهارم: طول عمر نظام حل اختلاف
۹۲	بخش دوم: کانال‌ها و مداخلات در برجام
۹۵	نتایج
۱۰۳	پیوست‌ها
۱۰۳	پیوست الف. متن انگلیسی قصه‌نامه ۲۲۱ شورای امنیت
۱۱۲	پیوست ب. متن انگلیسی برنامه جام - اقدام مشترک (JCPOA)
۱۲۸	پیوست ج. متن فارسی قطعنامه ۲۲۳۱
۱۳۷	پیوست د. ترجمه فارسی برجام
۱۵۳	منابع

پیش گفتار

خوش آمدرد باوری فلکت روز داوری
آن کسی که ارتداد خدایش گرفت دست
در کوی عشق شهت شاهی نمی‌خرند
ساقی به مژگانی پیش از دم درآی
در شاهراه جاه و بزرگی حلالر بسیست
سلطان و فکر لشکر و بودی تیر و گنج
یک حرف صوفیانه بگوید این از دست
نیل مراد بر حسب فکر و هست است
حافظ غبار فقر و قناعت ز رخ مشرب

تا شکر چون کنی و چه شکرانه آوری
گو بر تو باد تا غم افتادگان خوری
اقرار بندگی کن و اظهار چاکری
تا یک دم از دلم غم دنیا به دربری
آن به کز این گریوه سبکبار بگذری
درویش و امن خاطر و کنج قلندری
ای نور دیده صلح به از جنگ و داوری
از شاه نذر خیر و ز توفیق یاوری
این خاک بهتر از عمل کیمیاگری

کتاب ابعاد حقوقی توافق هسته‌ای وین (برجام) تحلیلی کاملاً حقوقی و علمی و به دور از هرگونه جانب‌داری سیاسی است که با هدف پاسخ به اتهامات بوجود آمده بعد از امضای برجام فیما بین جمهوری اسلامی ایران و گروه ۵+۱، نگاشته شده است. شاکله اصلی کتاب حاضر، برگرفته از پایان نامه تحت عنوان مشابه می‌باشد که تحت راهنمایی جناب آقای دکتر تقی زاده انصاری انجام پذیرفت. از ابتدای امر دغدغه نگارندگان شفاف سازی اتهامات برجام و ارائه پاسخ‌های علمی حقوقی به سوالات ایجاد شده برای علاقمندان در رابطه با توافق صورت گرفته بوده است. امید است انتشار این کتاب بتواند گامی سودمند در راستای اعتلای علمی پژوهشگران و دانشجویان و تمامی علاقمندان آزاد اندیش باشد.

پیچیدگی و ظرافت اسناد حقوق بین‌المللی بر کسی پوشیده نبوده و بی‌گمان نگارندگان نیز علیرغم تلاش دوساله برای تحریر اثر حاضر، بری از نقص نمی‌باشند. نکته نظرات تکمیلی و اصلاحی خوانندگان و اساتید ارجمند موجبات مزید امتنان بوده و یقیناً در انتشارهای آتی لحاظ خواهد شد.

بی شک اگر راهنمایی‌های عالمانه و دلسوزانه جناب آقای دکتر تقی زاده انصاری -آن کان دانش و تجربه- روشنی‌گر راه نبود، این سرانجام نبود. مراتب سپاسگذاری بی شائبه خویش را از زحمات و حمایت‌های جناب آقای دکتر تقی زاده انصاری، جناب آقای دکتر حبیبی مجنده، همسر عزیزم آقای آیدین نصیری، پدر و مادر همسر عزیزم استاد بهروز نصیری و سرکار خانم زهرا عاشرزاده و تمامی سرورانی که در تهیه این اثر گره گشای مشکلات بودند و همچنین از مدیریت محترم انتشارات مجد جناب آقای دکتر سید عباس حسینی نیک که در طبع و نشر این اثر از هیچ کوششی دریغ نورزیدند، ابراز می‌دارم.

سهیلا محمدی

مرداد ۱۳۹۶

مقدمه

پس از بیست و دو ماه مذاکره، سرانجام محمد جواد ظریف به همراه تیم مذاکره کننده ایرانی پس از ۱۴ روز مذاکره فشرده، در تاریخ سه‌شنبه ۱۴ ژوئیه ۲۰۱۵ میلادی (۲۳ تیر ۱۳۹۴ هجری شمسی) در وین پایتخت اتریش موفق به دستیابی به یک توافق جامع و نهایی با گروه ۱+۵ بر سر آینده برنامه هسته‌ای ایران شدند.

این توافق پایانی بر ۱۲ سال مذاکرات ایران با قدرت‌های جهانی بر سر مسئله هسته‌ای است. مذاکراتی که با مسریت حسن روحانی در مهر ماه ۱۳۸۲ آغاز و در تیر ماه ۱۳۹۴ با مسئولیت محمد جواد ظریف و دولت روحانی با توافق جامع به پایان می‌رسد.

ایران، حداقل دوازده سال در عظار آنها بود. دوازده سال درگیر بزرگترین تحریم‌های یک جانبه و چند جانبه بود، اکنون نزدیک به یک سال تلاش بسیاری برای حل بحران و رفع اتهامات و تلاش برای تنش زدایی، تلاش برای اعتبارسازی و راستی آزمایی انجام شد، از این رو، کار تیم مذاکره کننده هسته‌ای هر دو طرف در طول ۲۲ ماه به ویژه در ماه‌ها و روزهای آخر بسیار آموزنده، عالمانه و مدبرانه بود.

موفقیت تیم مذاکره کننده در نیل به اهداف مشترک ثابت کرد که دیپلماسی به عنوان هنر، فن و علم می‌تواند نه تنها مانع تنش و درگیری و حتی جنگ شود، بلکه قادر است به خدمت صلح درآید و دولت‌های بسیاری را از ورطه هولناک و هراسناک خاصه، حتی جنگ سرد رهایی بخشد. نتیجه مذاکرات نیز که به توافق وین یا برجام و متعاقب آن قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت منجر شد، از جهات مختلف بی‌نظیر است. از جمله ادبیات حقوقی و سیاسی بکار رفته در این متون و ضامین آنها، نحوه اعلام نهایی شدن مذاکرات بدون امضای طرفین، مطول بودن هر دو متن، فرآیند اجرای متناظر تعهدات طرفین، گره خوردن یک توافق با یک قطعنامه شورای امنیت بدون اختلاط آنها، ساز و کار حل اختلافات فیما بین، تأیید یک توافق در یک قطعنامه شورای امنیت و منضم شدن آن

توافق به قطعنامه، لغو شش قطعنامه فصل هفتمی علیه یک کشور با صدور یک قطعنامه به نفع آن کشور و ...^۱

متن برجام دارای ۶ بخش اصلی است، متن اصلی که کلیات جمع‌بندی است، ضمیمه اول که مربوط به تعهدات ایران در حوزه هسته‌ای است، ضمیمه دوم فهرست جامعی از تحریم‌هاست، اتحادیه اروپا و آمریکا در ضمیمه دوم لیست کامل و جامعی از تحریم‌ها و محدودیت‌های مرتبط با هسته‌ای را مشخص می‌کند و منطبق با ضمیمه پنجم خواهد بود. ضمیمه سوم که پیرامون همکاری‌های غیرنظامی هسته‌ای می‌باشد. ضمیمه چهارم بحث کهسیون مشترک است، ضمیمه پنجم که مهم‌ترین بخش توافق می‌باشد، نقشه اجراء توافق می‌باشد. بدیهی است توافقات بین‌المللی از این دست دارای ابعاد و تبعات حقوقی و سیاسی است. بررسی ابعاد حقوقی برجام در کتاب حاضر مورد کنکاش قرار گرفته و سوال اصلی این است که ماهیت حقوقی برجام چیست؟ برای پاسخ به این سوال دو فرضیه عنوان گردیده است: دین صورت که برجام به همراه قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت، ماهیت قطعنامه دارد؛ و فرضیه بعدی این است که برجام ماهیت دوگانه دارد؛ در مقطعی از زمان، توافق سیاسی است و در مقطعی از زمان معاهده محسوب می‌شود که نتایج این بررسی‌ها در کتاب حاضر به صورت مبسوط آورده شده است.

فصل اول به تاریخچه فعالیت‌ها و تحولات ایران پرداخته است و در فصل دوم ماهیت حقوقی برجام از منظر حقوق بین‌الملل و از منظر حقوق ایران و حقوق آمریکا بررسی شده است تا رابطه قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت با برجام روشن شود. در فصل سوم تعهدات ایران و ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا در قالب برجام شرح داده شده است و فصل چهارم به سیستم حل و فصل اختلافات برجام و فصل پنجم به بررسی نتایج و ارائه پیشنهادات پرداخته است.

۱. سخنان ضیایی بیگدلی در نشست تخصصی «ابعاد حقوقی برجام هسته‌ای» درج شده در سایت انجمن ایرانی مطالعات سازمان ملل متحد، تاریخ درج خبر: ۱۴ شهریور، ۱۳۹۴، ساعت: ۱۲:۰۹:۳۰